

Some aspects of the role and duty of national ideology in the development of the state and society

Uygun UMURZAKOV¹

Academy of the Armed Forces of the Republic of Uzbekistan

ARTICLE INFO

Article history:

Received January 2021

Received in revised form

30 January 2022

Accepted 20 February 2022

Available online

15 March 2022

ABSTRACT

This article provides detailed information on the ideological factors of strengthening the ideology, national ideology and socio-political stability of our society.

2181-1415/© 2022 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss2/S-pp323-327>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

ideology,
national ideology,
socio-political development,
spiritual harmony,
cultural and educational
heritage.

Миллий мафкуранинг давлат ва жамият тараққиётидаги ўрни ва ролининг айрим жиҳатлари

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

мафкура,
миллий мафкура,
ижтимоий-сиёсий
тараққиёт,
маънавий-руҳий яқинлик,
маданий-маърифий мерос.

Ушбу мақолада мафкура, миллий мафкурамиз ҳамда жамиятимиз ижтимоий-сиёсий барқарорлигини мустақамлашнинг мафкуравий омиллари тўғрисида батафсил маълумотлар келтирилган.

¹ Teacher of the Academy of the Armed Forces of the Republic of Uzbekistan, independent researcher.

Некоторые аспекты роли и место национальной идеологии в развитии государства и общества

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

идеология,
национальная идеология,
общественно-
политическое развитие,
духовная близость,
культурно-
просветительское
наследие.

В данной статье представлена подробная информация об идеологических факторах укрепления мировоззрения, национальной идеологии и социально-политической стабильности нашего общества.

Бугунги кунда миллий мафкурамиз фақатгина инсон ва халқ манфаатларига хизмат қилади. Ғоявий муҳит ижтимоий муносабатларнинг таянч омилларидан бири тарзида унинг такомиллашуви ва янги босқичга кўтарилишига кўмаклашади. Ҳар бир ҳолатда ҳам ҳаётда рўй берадиган ҳар қандай ўзгариш ҳамда ислохотларнинг қандай амалга ошиши ва бутун мамлакатдаги бунёдкорлик ишларининг натижалари кишиларнинг ғоявий тамойиллирига таянишини заруратга айлантиради. Бунинг яққол намунаси, 2017–2021-йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини амалга оширишда “Ўзбекистон Республикасида маъмурий ислохотлар концепцияси”нинг жорий этилганлиги Ўзбекистоннинг давлат ва жамият қурилишида муҳим қадам бўлди. “...балки бизнинг тадқиқотимиз юзасидан мамлакатимизда миллий ғоянинг институционаллашуви жараёнини демократик жамиятга хос парадигмаларга мослаштириш бўйича ишлар самарасини оширишга хизмат қилади” [1].

“Мафкура” тушунчаси арабчадаги “муфаккир”, “муфаккиратув” сўзларидан олинган бўлиб, чуқур маъноли, теран мазмунли фикр демакдир. Мафкура тушунчасига фалсафий адабиётлар ва луғатда берилган таърифлар шакл ва мазмун жиҳатдан ҳар хил:

“Мафкура – жамиятдаги ижтимоий гуруҳлар, миллатлар ва элатлар, сиёсий партиялар, оммавий ҳаракатлар, жамоат ташкилотлари, давлат ҳокимиятининг ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, ҳуқуқий, ахлоқий, диний, эстетик, фалсафий қарашларининг тизимлаштирилган билимлар йиғиндисидан ташкил топади” [2].

Бунинг яққол намунаси сифатида 2022-йилга берилган номдан ҳам билиш мумкин. Инсон қадрини улуғлаш – юртимизда яшаётган ҳар бир одамнинг ҳуқуқ эркинликлари, қонуний манфаатларини таъминлаш демакдир. Бу борада жамиятимиз асоси бўлган маҳалла ҳал қилувчи ўрин тутди. Маҳалла обод бўлса, мамлакат обод бўлади. Шу боис бундан буён ҳар бир маҳаллада самарали иш олиб бориш фаолиятимизнинг бош мезонига айланади. Қийинчиликсиз оила бўлмаганидек, қийинчиликсиз давлатнинг ўзи ҳам йўқ [3]. Шундан келиб чиққан ҳолда, жамият ҳаётининг ҳар бир соҳасига оид ўзининг институционал тизимлари мавжудлигини эътироф этиш лозим. Масалан, миллий ғоя ва мафкурани амалга ошириш назариясини такомиллаштириш ва амалиётга қўллаш бўйича Республика Маънавият тарғибот маркази, шу соҳага алоқадор таълим ва малака ошириш муассасалари, жамоат ташкилотлари, ОАВ, “Маҳалла”, “Оила” ва бошқа давлат ташкилотлари ва ижтимоий институтлар шулар жумласидандир.

XXI аср охирига келиб, жаҳоннинг ижтимоий-сиёсий тараққиётида юз берган туб ўзгаришлар икки қутбли дунёнинг барҳам топиши, нисбий мувозанатнинг бузилиши дунёнинг мафкуравий манзарасини тубдан ўзгартириб юборди. Бундай ҳолат, ўз навбатида, ушбу жабҳада янги замонавий қарашларни шакллантириш, уларни амалга ошириш учун мавжуд ресурслардан оқилона фойдаланган ҳолда, бу соҳада ҳам ҳушёр ва огоҳ бўлиш лозимлигини англатади. Шу нуқтаи назардан ҳам, замонавий миллий тараққиётда мавжуд ғоялар тизимининг институционал-лашувини самарали амалга ошириш ички ва ташқи сиёсат ҳамда хавфсизликни таъминлаш жараёнининг асосий масалалардан бири ҳисобланади.

2017йил 23 майда “Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари қўмитаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида”ги ПҚ–2993-сон Қарори муҳим аҳамият касб этади.

Мазкур ҳужжатга кўра, Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари Қўмитаси жамиятда миллатлараро ҳамжиҳатлик ва бағрикенгликни таъминлаш соҳасидаги давлат сиёсатини амалга оширишда иштирок этиш, дунё ҳамжамияти билан дўстлик алоқаларини мустаҳкамлаш каби вазифаларни бажариши ва бу соҳадаги ишларни мувофиқлаштириши лозим. Бу кутилган натижани берди.

Ҳар бир давлат ва жамиятнинг қудрати унинг ички хавфсизлигига ва барқарорлигига таянади. Жамият ва миллат ўз ғоясига мустаҳкам турса ҳар қандай душманни таҳдидларини енга олади. Аксинча, жамият ичида ғоявий парокандалик, бўлинишлар бўлса, душманлар ва уларнинг бузғунчи мафкураларига йўл очиб беради. Мамлакатимизнинг хавфсизлиги ва барқарор тараққиёти ҳеч бир Ўзбекистон фуқаросини бефарқ қолдирмаслиги керак. Чунки улар ўз ватанини қанчалик машаққатлар билан мустақилликка эришганини яхши биладилар. Шу сабабли Ўзбекистон халқининг Миллий истиқлол ғоясига асосланган иммунитетини Ватан хавфсизлиги даражасининг муҳим кўрсаткичларидан бирига айланади. Барча замонларда ҳам маънавияти кучли, ишонч ва эътиқоди мустаҳкам миллатлар бир тан-у бир жон бўлиб, ҳар қандай муаммоларнинг ечимини топа олган.

Кишилик жамияти тарихи шундан гувоҳлик берадики, инсонда олижаноб фазилатларнинг шаклланиши ва ривожланишига ҳам айни пайтда ғайриинсонийликнинг турли хил кўринишларини илдиз отиб ўзининг мудҳиш қиёфасини намоён қилишига ҳам кўплаб мисоллар келтириш мумкин. Жамият ҳаётида мафкуравий омилларнинг таъсири ниҳоятда қудратлидир. Юртбошимиз “Фидокор” газетаси муҳбири саволларига жавобларида шундай деган эди: “Мафкура фақат бугун эмас, балки ҳамма замонларда ҳам энг долзарб ижтимоий-сиёсий масала, ҳар қандай жамиятни соғлом, эзгу мақсадлар сари бирлаштириб, унинг ўз муддаоларига эришиши учун маънавий – руҳий куч-қувват берадиган пойдевор бўлиб келган. Чунки мафкура жамиятда яшайдиган одамларнинг ҳаёт мазмуни, уларнинг интилишларини ўзида мужассамлаштиради”. Бугунги кунда инсоният қўлида мавжуд бўлган қурол-яроғлар ер куррасини бир неча бор яқсон қилишга етади. Лекин ҳозирги замондаги энг катта хавф – инсониятнинг қалби ва онгини эгаллаш учун узлуксиз давом этаётган мафкуравий курашдир.

Миллий истиқлол мафқураси ўзининг мазмун-моҳияти билан ана шу каби мафқуравий тажовузларга қарши тура оладиган ёшларни тарбиялашга хизмат қилади. Бу борада барча фуқароларнинг огоҳлиги, фаоллиги муҳим аҳамият касб этади.

“Ёшларимиз миллий илдизлари бақувват, дунёни чуқур англайдиган, замон тараққиёти билан баробар қадам ташлайдиган инсонлар бўлиб етишсин. Ана шунда жоҳил ақидапарастларнинг “давлати” ҳам, биз учун мутлақо бегона ғоялар ҳам уларга ўз таъсирини ўтказа олмайди” деган эди И.А. Каримов [4]. Ҳозирги даврнинг геополитик мақсадлари, мафқуравий сиёсат шакллари, жумладан, уларнинг бунёдкорлик ёки бузғунчилик хусусиятлари тасодифий ҳодисалар эмас, аксинча, объектив шарт-шароитларга ва субектив характерга мос келади. Бугунги кунда глобаллашув минтақадаги барча мамлакатларнинг қон-қардошлигини, маънавий- руҳий яқинлигини ҳамда хавфсизлигини мустақамлашда турли мафқуравий таъсирларга қарши курашни кучайтиришда, умумминтақавий бирликнинг аҳамияти ошиб боришини тақозо қилади.

“Миллат бор экан, миллий давлат бор экан, унинг мустақиллиги ва эркинлигига, анъана ва урф-одатларига таҳдид соладиган, уни ўз таъсирига олиш ва унинг устидан ҳукмронлик қилиш, унинг бойликларидан ўз манфаати йўлида қойдаланишга қаратилган интилиш ва ҳаракатлар доим сақланиб қолиши муқаррар”, деб ёзган эди Биринчи Президентимиз [5]. Агар биз фарзандлар юрагида она-Ватанимизга, бой тарихимизга, ота-боболаримизнинг муқаддас динига соғлом муносабатни қарор топтиришимиз, таъбир жоиз бўлса, уларнинг мафқуравий иммунитетини кучайтиришимиз лозим бўлади. Бу эса ўз-ўзидан мафқуравий иммунитет билан боғлиқдир. У инсон боласининг маънавий соғлигини ҳимоя қилувчи қалқон вазифасини ўтайди. Одамнинг маънавиятига таҳдид соладиган хавф-хатарлар ва улардан ўзини ҳимоя қилиш кўникмалари таълим-тарбия, ота-она ўғитлари, ҳаётда яхши-ёмонни кўриши ва билиши жараёнида шаклланиб боради. Мафқура жамият турмуш тарзини, мавжуд ахлоқий принциплар, ҳуқуқий нормалар барқарорлигини узоқ муддатда сақлаб турувчи, унга янги мазмун ва янги шакл ато этувчи қудратдир. Худди ўша қудрат жамиятда мавжуд бўлган барча ҳур, эркин фикрлар, мулоҳазалар, интеллектуал ва ахлоқий имкониятларни ягона мақсадга сафарбар қилиш учун реал имконият яратади, мустақам асос вазифасини бажаради. Мафқурадан ҳоли жамият бўлмагандек, мафқурасиз давлат ҳам бўлмайди. Давлат турли миллатга ва элатга мансуб ўз фуқароларини фақат миллий мафқура воситаси билан ягона мақсад атрофида бирлаштиради. Соҳибқирон Амир Темирнинг тарқоқ туркий халқлари марказлашган қудратли давлатга бирлаштирилганлиги ва жаҳон цивилизацияси тарихида теурийлар даврининг такрорланмас маданияти билан муносиб ҳисса қўшганлиги ягона миллий мафқуранинг натижаси эди. Миллий мафқура мамлакатимиз халқларининг моддий ва маънавий эҳтиёжлари, манфаатлари билан диалектик алоқадор.

Инсонпарвар, демократик жамият барпо этиш жараёни мамлакатимиз ҳаётининг барча соҳаларини қамраб олаётган бугунги кунда Ўзбекистонда яшаётган ҳар бир миллатнинг моддий ва маънавий эҳтиёжларини ўрганиш, уларни қондириш йўллари излаб топиш муаммолари алоҳида аҳамият касб этмоқда. Чунки миллий эҳтиёжлар кишиларнинг кундалик талаблари, орзу-ниятларининг

нафақат йиғиндисидан, балки интеграциясидан ҳам иборатдир. Уларни қондириш жараёни эса жамият ривожланаётганлигининг даражаси, мавжуд ижтимоий-иқтисодий, географик-сиёсий шарт-шароитлар билан чамбарчас боғлиқ. Ишлаб чиқариш билан истеъмол орасидаги ўзаро алоқадорликнинг ўзгариши билан янги эҳтиёжлар ҳам шаклланиб ва ривожланиб боради. Миллат томонидан чуқур ҳис қилинган эҳтиёжлар миллий мафаатларга айланадики, худди ана шу манфаатлар миллатлар ва элатлар ижтимоий фаолиятининг асосини ташкил этади. Миллий эҳтиёжларнинг бевосита ифодаси ҳисобланган миллий мафаатлар аниқ бир мақсадга йўналтирилган бўлади. Ижтимоий муносабатларнинг моддий ва маънавий турларига мувофиқ тарзда миллат эҳтиёжларини ҳам икки турга бўлиш мумкин. Ўзбекистонда яшаб, фаолият кўрсатаётган турли миллат ва элат вакилларининг бугунги кундаги моддий эҳтиёжлари: енгил ва оғир саноатни, нефт ва газ ишлаб чиқариш тармоғини, қишлоқ хўжалигини ривожлантириш, соғлиқни сақлаш ва тиббий хизмат кўрсатиш билан боғлиқ муаммоларни ҳал этиш, ижтимоий-маиший шарт-шароитларни яхшилашлардан иборат. Маънавий эҳтиёжларга эса, асосан, халқимизнинг ижобий урф-одатлари ва анъаналарини тиклаш, фан ва таълим тизими, маданиятни ривожлантириш, республикамизнинг интеллектуал ва маънавий потенциалини юксалтириш. Ўзбекистонда яшаётган барча миллат ва элатларнинг тенглигини таъминлаш каби масалалар киради. Шунини ҳам таъкидлаш керакки, миллий мафқуранини шакллантириш миллий эҳтиёжларимиздан биридир. Миллий ғурурнинг шаклланишида маданий мерос бениҳоя катта рол ўйнайди. Маданий мерос ҳар бир халқнинг авлоддан авлодга ўтиб келаётган моддий ва маънавий қадриятлари йиғиндисидир. Инсоният босиб ўтган тарихий тараққиёт тажрибасидан маълумки, қайси жамият аъзолари ўз маданий – маърифий меросини қадрласа, тинч-тотувлик, иқтисодий барқарорлик ҳукм сурган.

Маданий мерос орқали ўтмиш авлодларимизнинг кўпгина хислатлари, фазилатлари доно тажрибаси англаб олинади. Ўзининг буюк аждодларидан фахрланиш туйғуси, халқимиз маданий-манавий меросини чуқурроқ билиш учун йигит-қизларга туртки беради. Худди шунинг учун ҳам мамлакатимизда инсонпарвар, демократик жамият қурилаётган ҳозирги шароитда миллий маданиятни ўзига хослигини тиклашга алоҳида эътибор бериш керак. Ўзбекистоннинг миллий мафқураси мамлакатимиз ҳудудида фаолият кўрсатувчи барча сиёсий партиялар, ҳаракатлар, жамоат ташкилотлари, барча миллат ва элатларга мансуб аҳоли қатламларининг янги жамият қуриш борасидаги орзу-умидлари, истаклари мужассамлашади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. “Ўзбекистон Республикасида маъмурий ислохотлар концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. – Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий веб-сайти, 2017 йил 9 сентябрь, <http://www.president.uz/uz/lists/view/>.
2. “Халқ сўзи” газетаси. № 38 19.02.2022.
3. Туленов Ж, Юсупов К, Ғафуров З. Истиқлол ва тараққиёт мафқураси: мақсад ва йўналишлари. Тошкент. “Ўзбекистон”, 1993, – Б. 12.
4. Каримов И.А. Биздан озод ва обод ватан қолсин. 2-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1996.
5. Каримов И.А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафқура. 1-жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1996.